

Андрій Чайківський.

Ні разу не вдарив.

(Образок із судової салі.)

— Кілько тобі літ?
 — Буду ось на Різдво 50 літ?
 — Ов! так мало? Ти визираєш вище як на шістьдесят.
 Зідні побили, злидні біда присіла. Було і в мене не те! Був чоловік, та землі троха, були діти, все минуло ся. Дітей поховала, чоловік розпіячів ся з туги, все прогайнував, та його на останку дерево в лісі убило. Все пішло марно, не годна була ні хати вратувати, ні грошу. Я опинилась під илотом. З початку поки була сита, я працювала, а відтак сила що чоловік не бив, лишила ся на людських загонах, і я пішла з торбою. І себаки беззубі ніхто не хоче держати. Тепер і хліба, що випрошу, не годна вкусити.
 Стара махнула дрожачою рукою і втерла слези з очей.
 — З чого-ж ти живеш?
 — З прошеного.
 — І з того що вкраде! — відзиває ся Грицько з лави.
 — Мовчати! — Гримнув президент, — а то зараз кажу замкнути!
 — Бог мене за те не скарає, щоб я чуже рушила. На мені нема чужої волосини!
 — Ти не слухай, що він буркоче, а уважай, що я тебе питати-му! Ти знаєш того чоловіка, що там сидить?
 Баба оглядає ся.
 — Знаю, від дитини його знаю, та най йому Бог не тямить, як він мене скарав!
 — Він тобі який родич?
 — Та де, то богач а я жебрачка!
 — Не маєш до него якої злости, так, щоби ти аж неправду могла сказати?
 — Най йому Бог простить, як я йому простила! Я буду казати щирю правду, так як на сповіді! Не довго мені вкарадувати! Треба буде Богу вирахувати ся в кожого кроку!
 Ну, то будеш присягати! Стань перед хрестом і піднеси три пальці в гору та говори за мною.
 Грицько сханув ся з лави і біжить до стола.
 — Я прошу цісарського, тай панського „паліграфу“ не дати її присягати?
 — Чому?
 — Бо вона чарівниця, вона відьма. З чортами знає ся, в Бога не вірує. Вона молоко коровам людським відбирає.
 — Марш, дурню!
 Грицько, вертаючи до лавки, бє себе руками об по-ли.
 — Ого раз! Гей, гей!
 — Президент до Варварки, що не може собі дати три пальцями і насилу придержує лівою рукою пальці правої.
 — Я..
 Варвара мовчить,
 — Ну, говори-ж! Я.
 — Ну, ну, я..
 — Присягаю..
 — Сго раз, не раз..
 — Присягаю. Повтори кожде слово за мною!
 Ну, присягаю..
 — Господу Богу..
 — Господу Богу, а кому-ж би іншому, таж без його волі святі...
 Президент негерцелить ся і стукає ногою об по-міст.
 — Всегомучому..
 — Так, так.. повторяє Варварка хитаючи головою..
 — І всевидючому..
 — І все ідущому..
 — Чисту присягу..
 — Чи то присягу..
 — Що о що в суді..
 — Що о що в суді..
 — Питана буду..
 — Нита не буду... Де, де, де, мені аби на кавалок хлібца, а не то на горівку! Куди мені, аби я єї не виділа, на і єї не гай що на світ не може..
 Президент стукотить ногами з нетерпички.
 — Скажу щирю правду!
 — Скажу щирю правду!
 — І нічого більше лиш таки правду!
 — Варвара мовчить..
 — Ну, повтори. І нічого більше лиш тільки правду..
 — Нічого, лиш правду..

— Так мені Господи помагій!
 — Най ему Бог не пам'ятає моєї кривди!
 Президент і Варварка сідють знеможені на свої місця.
 — Тепер скажи нам під тою присягою як то було?
 — Коли?
 — Та коли! Тоді, як тебе до комори брав!
 — Та як було! Я прийшла за прошенням хлібом на его.. вобієте. Бодай мені було ноги покрутило, заки я там ступила. Та чи я сподівалась такої напасти? Сво лихай наутав, не інакше! Его молодича дала мені шматок хліба, я подикувала, змовила молотву, як годить ся тай іду дальше! Іно я за ворота, а він.. во, летить за мною, як опир..
 — Ти з ним добре знаєш ся, а що ж не казав? — каже Грицько. Він дивить ся на злого адвоката розрадуванний. Ось ось піймав стару на брехні! Присягала ся, що не чарівниця, не відьма, а сама каже, що з очирами знає ся! Та чому той бісів адвокат і рота не відчинить? Заложив якусь кульбаку на ніс тай бавить ся якимсь патичком, а ногами заодно витягує попід стіл, як той ткач. Невже-ж так боронять людий? Ото мені параяли „воброньца“..
 Стала ще щось читати, чого Грицько нерозумів, а відтак встав той пан з червоною обшивкою і балакає, показуючи рукою на Грицька. Грицько хотів вже втекти. Чого він від него хоче? Перший раз в життю его бачить, а так наосів ся.
 Бігме, які то люди на світі бувають. Ні коня я ему не вкрам, ні межі не переорав, ні шкоди в полі не зробив, а он як „дзєпає“! Ну, і ему вільно вєсо, а християнини, коли йно рота отвориш, то зраз мовчи, бо до арешту! А мій „воброньца“ то сидить як намальований, бодай его малювало..
 Ось прокуратор скінчив балакати. Ну, слава Богу! Грицько відітхнув тяженько і перехрестив ся. А що тепер буде? Ади! і мій „воброньца“ втає. Ну, і прецінь нагадав собі. То не міг ти трохи скорше, чим тепер? Мене тут розпинали, а він іно ногами під столом вимахував, як ткач. Ну, балакає бо, балакає та чорт его розуміє. Грицько й неслухав. От шкода й слухати. Він задумав ся важко над тим, що тут робило ся. Тай не дійшов до жадної ковкляюї, як „воброньца“ скінчив..
 — Овва! От, небоже знеміг ся! І то має бути за вісім срібних! Боже! Боже! Я моїм сусіді Фесьці як би дав пять шісток, тоби цілу днину перебалакала, молоді лаби изиком, як вітрак. Тай як она балакає! Ніхто в селі не здержить єї на изик! Тамтій то заплатили би, аби не балакала, єї сам чоловік дав би за те богато, аби йому не тарахкотіла над головою, а тут плати кєрванці за те, аби говорив десять слів. То вєсо ті пани по-вгадавали тих „воброньців“ і ті суди, ніби то цісарські, бодай так! Та би хоч сказати ввів до ладу, а то балакає вєсо, лише не те, що треба. А чому він не сказав, що взна чарівниця, відьма, що вона дійсно вкрала сорочку, та лише підкинула? Ну, і за таку має бути кара? Я розумію: кара за побите, ну, то розумію; а я би й малої дигини не вдарив.. та я єї ніразу не вдарив, скарай мене Боже, але пострашити, то й того не можна? Он, а то як? Та за свою працю й ушмнути ся, ні пошукати не можна? То хіба роздати вєсо дідам он таким, а сам пійти з торбою тай людські сорочки красти? Та як би я мав іти за прошенням хлібом, то на що мені було працювати, гарувати, крайцар до крайц ра-екладати.. податки платити, ліпше було відразу. Ось него року то я податок заплатив гет до чєста. На податок бика продав. Та що мені з того прийшло? Та правда купив пару чобіт до хати і кожущину, але таки за податком пішло більше як пів бика. То шістьдесят срібла, як золото взяв. А можна було й більше взяти. Добре мені жінка говорила, аби притримати до ярмарку Покрівського. Був би певно взяв більше, бо товар пішов страх у гору; я бояв ся, аби ярмарки не позамикали (то також панська напасть з тим „контрамасом“). Каже, худоба гине. А тобі заєь, най кожний пильнує свого. Як би я був перечекав до ярмарку, був би взяв що й лишеньке вісімдесят. Та ще з додатком. Не шкода то двіцять срібла? Було-б „акурат“ за що поставити шпичину. Шпичи мені конче треба. З шпичи зроблю стаєнку, бо сєго року сподівуюсь під Великєнь двєстєляг. Єї коби то бички Бог дав. Не продам за жадні гроші, мушу вигодувати на волі, будуть лядні гроші. За три роки даєть Бог здоровля, буде можна взяти двєста, як дріг.. то зараз куплю ниву... отта ще в межу під лисою горою у Івана, тож то би придала ся, аж про-сить ся до мєї. От би спарувати. З Іваном щось не конче добре.. щось дуже з нашим Іцком покумаєв ся.
 Грицько став усміхати ся сам до себе.
 — Ті верби, що на межі, зараз вирубаю.. то ні на що! Там лиш воробіці гніздять ся та лямінь випивають. Як би Іван був добрий гачда, то був би їх давно вирубав. Та він то розуміє?
 Грицько так заглубив ся в своїх господарських міркуваннях, що забув і про Варвару і про розправу і місце, де він є. Він бачив себе на стїжку, що треба его конче ліпше вкрити, а не на лаві осжалюєних. Аж від-

чинили ся дєрї і вийшли ті самі панї з другої кімнати. Они позаклапали берлики на голови, а одєн із них, той, що найбільше Грицька допитував ся, сказав:
 — Послухай вирок!
 Вєї що тут були, повєтєвали. Встав і Грицько.
 — То вже відай буде конєнь! Треба буде чим скорше їхати до дому, бо як стїжки позамаякєть, то тоді буде празник!
 Грицько знов був при стїжках і не слухав, що балакали..
 — Розумів ти?
 — Певно, що розумів..
 — Стає маєш три місяці криміналу за побиту Ідварі..
 — Три місяці криміналу за побите? Я-ж єї ні разу не вдарив, вона брєме вєсе. Прому панів, я бігме от най пан „вуйце“ скажуть: я це мєї жінки не вдарив від шлюбу, не го що. За що-ж мене до криміналу за побите? Ото права Гей! Гей!
 — Чувєш Грицю, ти міг дієтати більше як рік, бо за таке побите цісарська кара від року до пять, і оаумієш? Та ми мєї над тобою змилуєє що ти.. дурний, розумієш? Ну, що-ж приймаєш кару?
 — Як я можу приймати, коли я єї ні разу не вдарив, а звадаю ся на рекурє..
 — Ого права! То вже б дному чоловікови і рекурєу нема?
 — Нема, нема! обзиває ся „воброньца“..
 Грицько подивив ся на ієї і сїрї і сїрї огляв ся. От дивить, і той, що повинєн за ним постояти і той каже, що рекурєу нема..
 — Ну, Грицю, — каже президент, — кажи, як, бо нема часу дарє балакати. Приймаєш, чи завадаєш ся до Відня?
 — Нема причини йти до Відня, — каже „воброньца“, що тепер прийшов до Грицька на середню салі..
 — Приймай, Грицю, каже бо як он тамтой пан зробиць рекурє, то тобі більше вліпять..
 Ну, Грицю, — питає президент..
 — Та вже приймаю, коли така кара божа на мене, та може би трохи менше..
 — Не може бути менше. Підєш зараз накару..
 — Та може би аж по живих?
 Ого, та до живих ще більше.. як, вісім місяців, Підєш сидіти зараз. Возьний!
 Возьний бере Грицька і веде за дєрї..
 — Ого справедливість! Гей, гей, зів місяці за тако-го дідовода, за жебрачку, і вісім срібла стратити! Та ще аби єї хоч раз ударив, то би мені жалю не було!

Господарські поради.

Про вівці.
 Побіч инної домашної худоби, дуже богато користив господарстві приносить вівця, а се своєю вовною і мєсом, яке не уступає в доброті мєсові з прочої худобини. Хто вибере собі на хованє добру расу о-вєць та уміло їх доглядє той може з сєго хєсу заробити добрі гроші. Найліпшею і найбільше розповєсюєною в Америці расою о-вєць є так звана раса Меріно, дальше Гамбїєлє (вівці сєї раси важить 200 до 300 фунтів), дальше раса Оксфорд, Дорсет, яка є корисна для господарів тим, що вівці, належачі до сєї раси, родять ся два рази річно. Дуже розповєсюєною в Америці є раса Лінкольн, і вівці сєї раси суть без родів і мають дуже добру вовну, з якої виробляють найліпші убрания для муштин. Крім виєше згаданых є ще богато других рас, з яких вєї маєть свої снєцїальні прикметні.
 Кормленє овєць.
 Вівці люблять ту саму поживу, що худоба рогата. Сїно, збіжє та ярина, се є одинока пожива для овєць. Вівці носить ягня перєсїчно 21 тижнів. Годівельнісники овєць повинні уважа-ти на те, щоби молоді ягня та мали все вигоду. Пильну увагу треба звернути до ді, коли уродить ся двє ягнєт, бо вівця звычайно більше любить і дбає про то ягня, котрє є сильнїше. Слабшим протє повинєн заопікувати ся сам господар та постаратєь о те, щоби слабшому не діялаєь кривда. — Коли ягня не може сєйчас по уродженю сєати, належить вівцю притримати, а ягня так довго прикладати до дїтєк, аж доки рас не навчить ся сєати. Коли вівця здоєнє або згине случайно, треба ягня приєтавити до другої вівці, або годувати коровним молоком, зразу 12 до 15 разів денно, а по упливї кількох двїх зменшати по-степенно аж до 6 разів на день.
 Коли вівця укотить ся, треба давати єї за поживу суху пашу через кількє день. В часі кормленя належить рівнож приєвєчювати до панї ягня і по упливї 4 тижнів цілком його відлучити від вівці.
 Крім панї, належить по-дбати о те, щоби вівцям не забракло ніколи води та соли. Одна вівця потребує денно в лїті до 6 кварт водї, а в зимї два рази більшє, тому, що їєть суху пашу.